



ZonMw Richtlijnontwikkeling in de JGZ

Steeds meer ruimte voor innovatie en inbreng vanuit het veld

M. M. Hubers

Published online: 10 July 2017
© Bohn Stafleu van Loghum 2017

Samenvatting Sinds eind jaren 90 is de jeugdgezondheidszorg (JGZ) op systematische wijze aan de slag met de ontwikkeling van richtlijnen. Na een voorzichtige start kreeg dit proces een impuls met het ZonMw-programma Richtlijnen Jeugdgezondheid 2007–2012. Daarmee heeft ZonMw in opdracht van het ministerie van VWS met de sector een stevig fundament gelegd voor een gedegen richtlijnontwikkeling. Inmiddels staat dit goed op de rit. Het vervoliprogramma Richtlijnen Jeugdgezondheidszorg 2013–2018 richt zich nu ook op innovatie van het richtlijnontwikkelproces, dit om nog beter aan te sluiten bij ontwikkelingen in de JGZ en de samenhang met andere (preventieve) zorg te versterken.

Trefwoorden ZonMw programma · richtlijnontwikkeling · innovatie JGZ · participatie

Inleiding

De ZonMw-programma's ([1]; zie box 1) hebben richtlijnontwikkeling een grote boost gegeven. Doel was de kwaliteit van de jeugdgezondheidszorg (JGZ) te verhogen door systematisch te werken aan verdere professionalisering van de sector. Werken met richtlijnen speelt daarbij een belangrijke rol. Twintig jaar geleden was dit in de JGZ nog niet zo gebruikelijk als in andere medische sectoren. Nu zijn wetenschappers en professionals het erover eens dat richtlijnen ook in de JGZ onmisbaar zijn als instrument om meer eenduidige en wetenschappelijk onderbouwde zorg te geven. Op de site van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ) staan nu 28 richtlijnen (zie box 2). Alleen al tussen 2013 en 2017 zijn er 16 gepubliceerd, over

uiteenlopende thema's als ADHD, borstvoeding, hartafwijkingen, kindermishandeling en gezonde slaap. Er zijn nog zeven richtlijnen in ontwikkeling, waaronder over taalontwikkeling, dysplastische heupontwikkeling en visus, terwijl over de relatie ouder en kind, houding en beweging en astma (herziening) de ontwikkeling van richtlijnen in voorbereiding is.

Box 1 ZonMw en de jeugdgezondheidszorg

ZonMw investeert in onderzoek en ontwikkeling binnen de jeugdgezondheidszorg (JGZ). Samen met het veld worden instrumenten ontwikkeld die risico's kunnen opsporen. ZonMw financiert de totstandkoming van interventies die de groei en ontwikkeling van kinderen veiligstellen en ondersteunt onderzoek naar de effecten ervan, zodat beter bekend is wat werkt en wat niet – en waar dat aan toe te schrijven is. Ook genereert ZonMw kennis over nieuwe werkwijzen zodat de JGZ nog beter toegerust is voor nieuwe uitdagingen zoals de aansluiting bij het sociale domein. Die bevindingen worden geïmplementeerd, bijvoorbeeld door goede voorbeelden te verspreiden en door nieuwe inzichten in te brengen bij het ontwikkelen van richtlijnen voor de JGZ. Ook maakt ZonMw landelijke implementatie van richtlijnen mogelijk. Doel hiervan is het bevorderen van de fysieke, psychische en sociale gezondheid van kinderen in Nederland en van gezond opgroeien en opvoeden. Binnen het programma Richtlijnen Jeugdgezondheidszorg 2013–2018 worden elf richtlijnen en acht updates of samenwerkingsrichtlijnen ontwikkeld. Er wordt nauw samengewerkt met het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ).

Meer weten? Kijk op www.zonmw.nl/jgz en/of abonneer u op de digitale nieuwsbrief jeugd via www.zonmw.nl/nieuwsbriefjeugd

M. M. Hubers (✉)
ZonMw, Den Haag, Nederland
hubers@zonmw.nl



Box 2 Overzicht Richtlijnen voor de jeugdgezondheidszorg in Nederland

Het jaartal verwijst naar de datum van publicatie van de betreffende richtlijn. De richtlijnen zijn integraal en vrij beschikbaar op de website van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheidszorg (www.jgzrichtlijnen.nl).

- ADHD (2015)
- Angst (2016)
- Astma bij kinderen (2011)
- Autismespectrumstoornissen (2015)
- Begeleiding gezin bij overlijden kind (2009)
- Borstvoeding (2015, multidisciplinair)
- Depressie (2016)
- Excessief huilen (2013, multidisciplinair)
- Gezonde slaap en slaapproblemen bij kinderen (2017)
- Hartafwijkingen (2017)
- Huidafwijkingen (2012)
- Hyperbilirubinaemie (2008, NVK-richtlijn, deels voor de JGZ)
- Kindermishandeling (2016)
- Niet scrotale testis (NST) (2012, multidisciplinair)
- Opsporing visuele stoornissen (2010)
- Opvoedondersteuning (2013)
- Overgewicht (2012)
- Pesten (2014)
- Preventie wiegendood (2009/2017)
- Psychosociale problemen (2016)
- Seksuele ontwikkeling (2014)
- Signalering en verwijscriteria bij kleine lichaams lengte (2010)
- Voeding en eetgedrag (2013, aanpassing 2017)
- Voedselovergevoeligheid (2014)
- Voorkeursohouding en schedelvervorming (2012)
- Vroeg en/of small voor gestational age (SGA) geboren kinderen (2013)
- Vroegtijdige opsporing van gehoorverlies bij kinderen en jongeren (0–18 jaar) (2016)
- Zindelijkheid van urine en feces (2011)

Samen met de praktijk

Een richtlijn is pas werkelijk bruikbaar als die aansluit bij de dagelijkse praktijk van de professional. Daarom is bij aanvang van het lopende programma eerst gekeken naar de behoeften in het veld, de JGZ-taken waarover nog richtlijnen nodig zijn en de beschikbare kennis om een nieuwe richtlijn te onderbouwen. Die gegevens [2] zijn gebruikt om het programma inhoudelijk richting te geven. Op basis van de prioritering van onderwerpen die zich lenen voor een richtlijn, wordt een knelpuntenanalyse gedaan, zodat professionals uit de JGZ-praktijk aan kunnen geven waar ze tegenaan lopen en welke vragen zij binnen een richtlijn beantwoord willen zien. Met die uitgangsvragen zet

ZonMw een subsidieronde uit, opdat richtlijnontwikkelaars samen met de praktijk een aanvraag kunnen indienen. De aanvraag die het best wordt beoordeeld door experts uit het veld en de programmacommissie van ZonMw wordt gehonoreerd en kan de richtlijn gaan ontwikkelen of herzien.

In het programma is ook steeds meer aandacht gekomen voor de inbreng van professionals in het proces van richtlijnontwikkeling. Bij het opstellen van richtlijnen gaat het immers niet enkel om de uitkomsten van de meest recente wetenschappelijke onderzoeken en bestudering van literatuur. Een concept-richtlijn in de praktijk uittesten is een wezenlijke manier om te zorgen dat de richtlijn aansluit bij wat professionals nodig hebben. Bij de ontwikkeling van richtlijnen voor de JGZ wordt deze praktijktest standaard toegepast. De JGZ inspireert met deze aanpak inmiddels ook andere medische sectoren.

Kwaliteit

Een tussentijdse evaluatie [3] van het programma maakte duidelijk dat de kwaliteit van het richtlijnontwikkelproces voor een belangrijk deel de kwaliteit van de richtlijn bepaalt. Efficiency en ontwikkelsnelheid zijn daarop van grote invloed. ZonMw heeft adviesbureau IQ Healthcare recent gevraagd hoe het proces nog verder aan te scherpen is. Het adviseerde [4], naar voorbeeld van NHG-richtlijnen, de richtlijnen waar mogelijk modulair op te bouwen, zodat voor de professional relevante antwoorden in een paar klikken gevonden kunnen worden. Zo'n opbouw maakt het eenvoudiger om een richtlijn of een deel daarvan te herzien. Ook heeft ZonMw, door aanpassingen in de procedure voor subsidieaanvragen, richtlijnontwikkelaars gestimuleerd tot het schrijven van goed gefundeerde aanvragen als basis voor kwalitatief betere richtlijnen.

Heldere samenwerking met partners

Richtlijnontwikkeling heeft in de JGZ duidelijk zijn plaats gevonden en blijft in ontwikkeling. Daarom is er in het lopende programma ook ruimte om te werken aan vernieuwing. De transitie, met zijn nadruk op preventie, en de prominente plaats van gemeentes in de jeugdzorg, vragen om deze innovatie. De JGZ heeft nog sterker dan voorheen de taak risicokinderen tijdig in beeld te brengen. Alle kinderen hebben immers recht op goede basiszorg en op gelijke kansen om gezond op te groeien, ook risicokinderen.

Daarvoor is het belangrijk dat de JGZ de samenwerking en afstemming met zorgpartners als de huisarts en de kinderarts nog verder versterkt. ZonMw stimuleert onder meer projecten om te komen tot Landelijke Samenwerkingsafspraken (LSA), die als module in bestaande richtlijnen opgenomen kunnen worden. Met huisartsen, forensische artsen, kraamzorg en professionals uit de tweedelijns zorg heeft JGZ inmid-

dels landelijke afspraken gemaakt voor de richtlijn Wiegendood. Over andere onderwerpen wordt nagedacht.

Innovatie stimuleren

Uit het veld komen signalen dat vooral praktijkorganisaties een hoge drempel ervaren om subsidieaanvragen bij ZonMw in te dienen. Die situatie belemmert de noodzakelijke innovatie van het richtlijnontwikkelproces en het verder vergroten van de bruikbaarheid van de richtlijnen in de JGZ. Om voorstellen uit de praktijk meer kans te geven, is ZonMw een pilot gestart waarbij laagdrempelig een schriftelijke 'pitch' – een schets van een paar A4'tjes – kan worden voorgelegd aan de ZonMw-programmacommissie. De commissie kan meedenken of en hoe het idee uit te bouwen is tot een subsidiabel voorstel. Dat deze aanpak de innovatie in de JGZ kan stimuleren, blijkt in de nieuwe subsidieronde *Innovatie in de JGZ*. Veel binnengekomen pitches gaan over meer samenhang tussen JGZ-richtlijnen en nauwere samenwerking met andere relevante beroepsgroepen. Bovendien komen de ideeën in deze ronde niet alleen van de grote kennisinstututen, maar vooral van uitvoerende zorgorganisaties, zoals GGD'en.

Ouders en kinderen aan het woord

Een andere ambitie van ZonMw voor de nabije toekomst is om ouders en andere verzorgers en hun kinderen steeds meer te laten meedenken over nieuwe richtlijnen. Hun inbreng is net als die van professionals essentieel om te zorgen dat richtlijnen goed aansluiten bij hen als doelgroep. In het huidige programma benadrukt ZonMw dit, door van ontwikke-

laars te vragen ouders of andere opvoeders en kinderen bij elke fase van het project te betrekken. Met de lopende subsidieronde wil ZonMw ook de ontwikkeling van een werkwijze stimuleren om de participatie van ouders nog beter te verankeren in het richtlijnontwikkelproces.

Een betere richtlijn; een gezonde jeugd

ZonMw blijft de ontwikkeling, toepassing en borging van richtlijnen en de kwaliteit van het aanvraag- en ontwikkelproces stimuleren met innovatieve oplossingen. ZonMw wil de verbetervoorstellen van IQ Healthcare nog verder uitwerken, om zo te komen tot steeds meer zorgvuldig geformuleerde en bruikbare (herziene) richtlijnen. Zodat kinderen en ouders er beter van worden.

Literatuur

1. ZonMw. Programma Richtlijnen Jeugdgezondheidszorg 2013–2018; 2012. <https://www.zonmw.nl/richtlijnenjgz>. Geraadpleegd op: 1 juni 2017.
2. Kist-Holthe JE van, Hafkamp-Groen E de, Boere-Boonekamp MM. et al. Programmeringstudie Jeugdgezondheidszorg 2012. Amsterdam: VUmc TNO ErasmusMC; 2012.
3. ZonMw. Inventarisatie voor vervolgfase programma Richtlijnen Jeugdgezondheidszorg 2013–2018; 2016. <https://www.zonmw.nl/richtlijnenjgz>. Geraadpleegd op: 1 juni 2017.
4. Heinen M, Staal B, Bakker-Jacobs A. Herziening, Versnelling en Vernieuwing Richtlijnen JGZ (2016–2021). Nijmegen: IQ Healthcare; 2017.

M.M. Hubers, psycholoog en programmasecretaris jeugd bij ZonMw.